Story Forward
Sustainable relations. Sustainable stories.

Kernboodschappen + Q&A

Bij open brief: *"Durf opnieuw publiek, bevlogen en ondubbelzinnig te kiezen voor de klassieker der klassiekers: schrijven met pen en papier"*

Kernboodschappen

1. We moeten kinderen op school weer met pen en papier laten schrijven.

De leerprestaties van onze jongeren dalen sneller dan ooit, en dat is geen toeval. We leven in digitale tijden waarin laptops en tablets de norm zijn geworden in de klas, en waarin AI-bots steeds vaker het denk-, schrijf- en redeneerwerk overnemen. Het gevolg is dat leerlingen minder zelf informatie verwerken, informatie structureren, zaken produceren en zo cruciale basisvaardigheden verliezen.

Schrijven met de hand verplicht hen om écht na te denken, verbanden te leggen en de informatie in hun eigen woorden om te zetten. Dat leidt tot beter onthouden, meer concentratie en meer creativiteit.

Hoewel spieken een eeuwenoud fenomeen is, maakt pen en papier het toch veel moeilijker om vals te spelen, zoals recent nog pijnlijk duidelijk werd bij het toelatingsexamen geneeskunde. Enkel zo weten we dat wat geproduceerd wordt, ook echt van de leerling in kwestie komt.

In eerste instantie is dit een oproep richting het onderwijs, maar dezelfde boodschap mag aankomen in het bedrijfsleven en bij de overheid. Want zelf "kritisch" denken en bijleren, het is iets dat nooit hoeft te stoppen.

2. Dit is geen pleidooi tegen digitalisering en vooruitgang.

Digitale middelen hebben zeker een grote meerwaarde in onze samenleving. Niemand wil terug naar een tijd waar van laptops en internet geen sprake was. Dat is ook helemaal niet de insteek van deze open brief. Maar de huidige situatie dreigt door te slaan: we omarmen technologie vaak kritiekloos en vergeten dat het ons brein niet op dezelfde manier prikkelt en onze cognitieve vaardigheden niet op dezelfde manier doet ontwikkelen als schrijven met de hand.

Pen en papier zijn dus geen concurrent van laptops en tablets, maar vullen elkaar aan. Waar digitale technologie snelheid en efficiëntie brengt, zorgt schrijven voor leerontwikkeling, kritisch denkvermogen, redeneervermogen en creativiteit. Vooral op school moeten we pen en papier als uitgangspunt durven nemen. Eens die basis gelegd is en het brein voldoende ontwikkeld, kunnen laptops de intrede doen.

Het gaat er dus niet om digitalisering af te remmen, wel om te vermijden dat de fundamentele basisvaardigheden die onze cognitieve ontwikkeling dragen – concentratie, geheugen, redeneren en creativiteit – volledig naar de achtergrond verdwijnen.

3. Dit initiatief wordt gedragen door een brede groep bekende Vlamingen: van auteurs, acteurs en opiniemakers over ondernemers en voorzitters van armoede-organisaties tot mensen uit de academische wereld.

Het initiatief ontstond bij jeugdauteur Marc de Bel en ondernemer Gert Cielen. Beiden zien ze het belang van pen en papier vanuit hun eigen achtergrond en ervaring. Marc ervaart als jeugdauteur dagelijks hoe belangrijk schrijven en taal zijn voor de ontwikkeling van kinderen, hun fantasie en hun leervermogen. In de laatste jaren zag hij hun kritisch denkvermogen achteruitgaan. Gert groeide zelf op in armoede en kon zich via de kansen die hij op school kreeg – leren lezen en schrijven – opwerken tot ondernemer en CEO. Vanuit die persoonlijke overtuiging kwamen ze samen tot het idee om een open brief te schrijven die de waarde van pen en papier opnieuw centraal plaatst.

Die brief werd besproken met collega's en mensen uit hun netwerk, werd doorgestuurd en groeide gaandeweg organisch. Steeds meer autoriteiten herkenden zich in de boodschap en wilden mee hun naam verbinden aan het initiatief. Vandaag staat de brief intussen ondertekend door een twintigtal bekende Vlamingen en organisaties uit uiteenlopende domeinen:

- Auteurs, opiniemakers en taalkundigen zoals Kristien Hemmerechts, Marnix Peeters, Mia Doornaert, Maarten Inghels, Julien De Wit en Sylvia Van den Driessche en Geertje Slangen (taaladviseur VRT)
- Academici Ignaas Devisch (filosoof), Petra De Sutter (rector Ugent) en Leen Van Dijk (voorzitter Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren).
- Kunstenaars en acteurs zoals Wim Opbrouck en cartoonist LECTRR.
- Voorzitters van welzijnsorganisaties zoals Wouter Torfs (CAW), Noël Slangen (Kinderarmoedefonds) en Tine Baert (Vlaams ondersteuningscentrum voor volwassenonderwijs)
- Ondernemers zoals Steven Van Belleghem en Gert Cielen

Die verscheidenheid aan stemmen – schrijvers, denkers, kunstenaars en leidersfiguren toont dat dit initiatief geen niche is, maar een maatschappelijk gedragen oproep die het belang van pen en papier opnieuw op de agenda wil zetten.

Q&A

1. Van wie komt dit initiatief?

- Het idee voor deze open brief groeide bij jeugdauteur Marc de Bel en ondernemer Gert Cielen. Marc ziet dagelijks hoe belangrijk schrijven en creatief omspringen met taal zijn voor kinderen en jongeren en hoe ze het verschil maken in hun cognitieve ontwikkeling.
- Gert kent de waarde van geletterdheid uit eigen ervaring: hij groeide op in armoede, maar dankzij onderwijs en zijn studies kon hij zich opwerken in het bedrijfsleven.
- Alles begon bij pen en papier. Vanuit die persoonlijke achtergrond weet hij hoe cruciaal lezen en schrijven – zonder afleiding van schermen - zijn voor kansen in het leven.
- Hun initiatief leidde tot deze oproep om opnieuw bewust te kiezen voor de kracht van pen en papier. Ze legden de brief voor aan steeds meer mensen die de boodschap begonnen onderschrijven. Zo vond de open brief steeds steun bij steeds meer ondertekenaars in Vlaanderen.

2. Waarom precies nu deze open brief?

- We leven in een tijd waarin de leerprestaties van leerlingen in Europa dalen en waarin jongeren steeds minder goed scoren op basisvaardigheden zoals lezen, schrijven, wiskunde en wetenschappen.
- Tegelijk zien we dat het gebruik van laptops en tablets in de klas haast vanzelfsprekend is geworden, vaak zonder te reflecteren of dit wel altijd de beste methode is.
- Daarom willen we nu een duidelijk signaal geven: durf opnieuw te kiezen voor het basisinstrument dat generaties lang het fundament vormde van leren en denken – pen en papier.

3. Is dit een pleidooi tégen digitale technologie?

- Helemaal niet. De brief is geen aanklacht tegen digitalisering. Digitale hulpmiddelen zijn waardevol, maar ze mogen niet ten koste gaan van fundamentele vaardigheden.
- Het is belangrijk om te zien dat papier en digitaal complementair zijn, zoals wandelen en fietsen dat zijn: ze hebben elk hun waarde, maar vervangen elkaar niet.
- Het gevaar vandaag is dat we in ons enthousiasme voor digitalisering de kracht van het handschrift uit het oog verliezen, terwijl dat net de basis legt voor concentratie, redeneren en kritisch denken.
- Dit pleidooi is niet bedoeld om de digitale vooruitgang te stoppen, maar om ervoor te zorgen dat we onze basisvaardigheden niet verliezen in de digitale storm

4. Welke voordelen biedt schrijven met de hand?

- Schrijven met pen en papier zorgt ervoor dat men informatie effectiever gaat onthouden. Men moet de informatie namelijk verwerken. Het dwingt je om actief na te denken, samen te vatten en verbanden te leggen in plaats van louter te registreren zoals vaak gebeurt bij typen.
- Onderzoek toont aan dat handschrift de creativiteit stimuleert. Leerlingen en studenten die met de hand schrijven, komen sneller tot originele ideeën
- Onderzoek wees ook uit dat schrijven helpt om stress te verminderen en rust te brengen, wat belangrijk is in een tijd waarin één op de vijf jongeren met mentale klachten kampt. Ook niet onbelangrijk.

5. Wat zegt de wetenschap hierover?

- Wetenschappelijke studies tonen consistent aan dat handschrift complexere hersenprocessen activeert dan typen. Onderzoekers van de Norwegian University of Science and Technology ontdekten dat de bewegingen bij handschrift zorgen voor diepere verwerking in het brein.
- Dit gaat dus niet om nostalgie of buikgevoel, maar om robuust bewijs dat schrijven met de hand het leerproces versterkt.

6. Wat zijn de risico's als we enkel digitaal werken?

- Wie uitsluitend digitaal werkt, loopt het risico essentiële vaardigheden te verliezen.
- Studenten die alleen typen, nemen vaak letterlijk over wat ze horen of lezen, zonder te filteren of te structureren. Hierdoor wordt die informatie oppervlakkiger verwerkt.
- Dat kan leiden tot minder concentratie, minder kritisch denken en minder diepgang in het leerproces. Op lange termijn kan dit bijdragen aan de neerwaartse trend in leerresultaten die we nu al vaststellen.
- Daarbij komt ook nog eens het recente ChatGPT-schandaal bij het toelatingsexamen geneeskunde. Pen en papier vermindert fors de kans op valsspelen. Men ziet nu al dat Artificial Intelligence het redeneerwerk van jongeren aan het overnemen is. Onze jeugd wordt er niet slimmer op.

7. Voor wie is dit pleidooi bedoeld?

- Deze oproep richt zich in de eerste plaats tot basisscholen en middelbare scholen, leerkrachten, schooldirecteurs, scholengroepen en de scholenkoepels. De klas is dé plek is waar de basis voor levenslang leren gelegd wordt.
- Daarnaast richten we ons ook tot de minister van Onderwijs en het departement onderwijs.
- En de samenleving in het algemeen. We willen meer bewustwording rond coginitieve leerprocessen. Schrijven is niet voor niets duizenden jaren het uitgangspunt geweest van leren. Laten we dit nu niet overboord gooien.

8. Wat is de rol van Marc de Bel?

- Marc de Bel werpt zich op als trekker en gezicht van deze open brief. Als auteur van tientallen jeugdboeken ziet hij hoe belangrijk taal en verhalen zijn in de ontwikkeling van kinderen.
- Hij ziet hoe lezen en schrijven toegang bieden tot fantasie, kennis, cognitieve ontwikkeling en zelfs hun zelfvertrouwen. Het opent allerhande deuren die later erg belangrijk zullen worden.
- Samen met Gert Cielen van Aurora kwam hij op het idee van de open brief. Die deelt dezelfde visie. Zo ging de bal aan het rollen bij steeds meer ondertekenaars in hun netwerk.

9. Wie ondertekende de brief tot nu toe?

- De brief wordt gedragen door een brede groep opiniemakers, schrijvers, academici, kunstenaars en ondernemers. Onder meer…
    - Gert Cielen – Ondernemer, ervaringsdeskundige armoede & geletterdheid
    - Marc de Bel – Jeugdauteur
    - Marnix Peeters – Auteur en columnist
    - Julien De Wit – Schrijver, columnist, opiniemaker en ondernemer

    - Wim Opbrouck – Acteur, zanger en theatermaker
    - Mia Doornaert – Journaliste, columniste en voormalig diplomate
    - Tine Baert, voorzitter van het Vlaams ondersteuningscentrum voor volwassenonderwijs
    - Kristien Hemmerechts – Auteur en docent creatief schrijven
    - Geertje Slangen – taaladviseur VRT, auteur en communicatiespecialiste
    - LECTRR – Cartoonist en illustrator
    - Noël Slangen – voorzitter van het Kinderarmoedefonds
    - Maarten Inghels – Dichter en schrijver
    - Sylvia Van den Driessche – Auteur, journaliste en scenariste
    - Ignaas Devisch – Filosoof en hoogleraar medische filosofie en ethiek (UGent)
    - Wouter Torfs – Voorzitter van het CAW, ondernemer en voormalig CEO Schoenen Torfs
    - Leen van Dijck – Voorzitter Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren
    - Steven Van Belleghem – Ondernemer, auteur en keynote speaker digitale strategie
    - Peter Brysse, voorzitter Unizo
    - Petra De Sutter – Rector Ugent en voormalige vicepremier
- Brede ondertekening toont dat dit geen eenzijdig pleidooi is, maar een maatschappelijk gedragen boodschap.

10. Is dit niet nostalgie of romantiek?

- Dat zou men kunnen denken, maar het tegendeel is waar. Dit pleidooi is onderbouwd met wetenschappelijk onderzoek en sluit aan bij internationale trends.
- Zo besloot ook de Zweedse overheid om schermen op school terug te dringen en opnieuw meer in te zetten op boeken en schrift, omdat de leerresultaten daar achteruitgingen.
- Het gaat dus niet om een romantisch terugverlangen, maar om ervoor te zorgen dat het brein en onze cognitieve capaciteiten niet achteruit gaan.

11. Hoe verhoudt dit zich tot onderwijsbeleid?

- We merken dat ook beleidsmakers vraagtekens zetten bij een té vanzelfsprekende digitalisering. Vlaams minister van Onderwijs Zuhal Demir kondigde vorig jaar al aan af te willen stappen van invulboeken en laptops als standaard.
- Ook het recente schandaal rond de ChatGPT-fraude op het toelatingsexamen geneeskunde doet beleidsmakers steeds meer denken in de richting van pen en papier.
- Ons initiatief sluit daarbij aan, maar we vragen een actieve herwaardering van schrijven met de hand.

12. Wie heeft de brief eigenlijk geschreven en wie deed het onderzoek waarop die gebaseerd is?

- De aanzet kwam van Marc de Bel en Gert Cielen, die samen een whitepaper opstelden waarin bestaand wetenschappelijk onderzoek en internationale voorbeelden gebundeld werden.
- Dat document vormde de basis en werd vervolgens vertaald naar een leesbare open brief.
- Daarna werd de tekst verder verfijnd en aangevuld met de input van de ondertekenaars. Op die manier is de brief organisch gegroeid tot een breed gedragen oproep.

13. Hoe moeten scholen of beleidsmakers nu concreet aan de slag?

- De oproep is eenvoudig uitvoerbaar. Scholen kunnen weer meer werken met schriftjes, handboeken en schrijfopdrachten zoals ze jaren gedaan hebben.
- Beleidsmakers kunnen programma's en projecten ondersteunen die handschrift actief bevorderen.
- Het gaat erom dat papier en pen opnieuw een volwaardige plaats krijgen naast digitale middelen. Zo maken we van een eenvoudige gewoonte een krachtige hefboom voor leren en welzijn.

14. Roepen jullie vooral de politici op?

- Politici en beleidsmakers hebben uiteraard een cruciale rol: zij bepalen mee hoe het onderwijs wordt ingericht en welke middelen er worden ingezet. Maar dit is geen exclusieve oproep aan de politiek. Het gaat breeder.
- We richten ons net zo goed tot scholen zelf - leerkrachten, directies en koepels - en tot de samenleving in het algemeen. Iedereen heeft een verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat jongeren de juiste basisvaardigheden meekrijgen.
- Het beleid kan kaders scheppen, maar de dagelijkse praktijk in de klas en de bredere maatschappelijke waardering voor handschrift maken het verschil.
- In eerste instantie is dit een oproep richting de politiek en onderwijs, maar dezelfde boodschap mag aankomen in het bedrijfsleven en bij de overheid. Want zelf "kritisch" denken en bijleren, het is iets dat nooit hoeft te stoppen.

15. Wat is nu exact jullie pleidooi richting overheid en bedrijven?

- Ons pleidooi richting overheid is om
    - Pen en papier opnieuw een vanzelfsprekende plaats te geven in het onderwijs.
    - Scholen stimuleren en ondersteunen om schriftjes, handboeken en schrijfopdrachten opnieuw structureel te gebruiken.
    - Digitale middelen in te zetten waar ze een meerwaarde hebben en niet als automatische standaard.
    - We vragen beleidsmakers om duidelijke keuzes te maken die basisvaardigheden beschermen en versterken en tegelijk het evenwicht met digitalisering te bewaken.
- In eerste instantie is dit een oproep richting het onderwijs, maar dezelfde boodschap mag aankomen in het bedrijfsleven en bij de overheid. Want zelf "kritisch" denken en bijleren, het is iets dat nooit hoeft te stoppen.

§§§§§§§§§§§§§§§§